

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

TÁBORI POSTA

(Folytatás)

Jól sejtettük, hogy Bresztben a széles nyomtávra való átállítás miatt akár öt-hat órát is elidőzünk majd. Ha valakinek, hát Rogljak őrmesternek, aki félig már otthon volt, sejtene kellett valamit a belorusz vasutasok munkatempójáról, mert elgémberedett tagjainkat újból járásra fogva alig szédelegettünk ki a vagonokból, családtagjaira hivatkozva ő máris eltávozást kért. Mint mondta, reggel óta várnak rá a pályaudvaron. S bár rajta kívül az első hazai állomáson senkinek sem volt megbeszélte találkája, mégis azt reméltük, hogy lesz alkalmunk egy kis pályaudvar környéki portyára, vagy ha arra nem telik, hát némi bámészkodásra. És valóban kaptunk három teljes órát. A katonakönyvek borítói alól itt is, amott is előkerültek a féltve őrzött Lenin-fejes bankók, a vasúti büfékben sörré és egyéb csemegékre váltható piros hasú tízrubelesek. Egyesek bevonulásuk óta simogatják, mások az utazásra készülve levélben kapták és mindaddig őrizgették, de most az idő s alkalom szerencsés együttléte lehetővé teszi, hogy fenekére verjenek. Már akinek van.

Lehetne nekem is – villant fel bennem az alig egyéves emlék, s hogy végiggondoljam, egy oszlopnak dőlve megálltam az utaznívágókkal népes peronon. '72 novemberében ugyanitt, az Odera-Frankfurt felé szerveződő katonavonatra várva lézengtem a pályaudvaron, és volt még elköltetlen húsz rubelem. Rövid töprengést követően megállapítottam, hogy a határon túl, a messzi idegenben úgysem lesz rá szükségem, betértem ezért a vasúti postafiókba, s ott utalványozáshoz való nyomtatványt kértem. A pult túloldalán ülő, talán velem egykorú tisztviselő helyéből is megemelkedett, úgy nézett át kis üveglablaka fölött, s amikor apám címére kiállítva a pénzzel együtt keze ügyébe toltam az utalványt, szava is elakadt, mert képtelen volt megérteni, hogy egy katona ne tudjon mit kezdeni azzal a néhány rubelével. Neki lehetett volna igaza, ha a jelen helyzetet előre látva, a kérdés eldöntésére ott rögtön vitát nyitunk. Most valóban jól jönne az a húszas, de mit tegyek, ha engem már akkor is az a makacsul visszajáró kényszerképzet gyötört, hogy túl sokba kerülök a szüleimnek. – Mindig csak útiköccség, meg útiköccség! – borult fel egy kritikus helyzetben anyám türelme, s én, aki teljesen komolyan gondoltam, hogy diákstátuszom megszűnésével a szülői támogatás jogát is elveszítettem, kiszolgáltatottan vártam, hogy kopott kis bugyellárisát

előszedve kezembe olvassa a vonatra valót. Lázadnom kellett volna? Világgá menni? Azt végképp nem lehetett, mert várt rám Ungváron az a lány, s a szégyentől görcsölve valami olyasmit motyogtam, hogy hamarosan munkába állok, s akkor a többivel együtt, kamatostól visszafizetem. Minő képtelenség, micsoda meddő önáltatás volt, amit sebzett önérzetem erősítésére ott összehordtam! Hisz akik azt a tartozást egyszer majd behajtják rajtam, meg sem születtem még.

– Te meg miért lógatod az orrod? – bök oldalba kíméletesen Genozsán barátom. Söröspalackok vannak nála, s arca fokozott intenzitással ragyog, mert az egyiket, a nyitott száját már kéjesen csókolgatja, a másikat pedig, amellyikkel az imént oldalamat csiklandozta, szemem előtt táncoltatja. – Kéred?... Vagy visszavigyem? – veszi magára hirtelen a tréfálkozó gyám szerepét, de csak azért, hogy egy ampullányit az én ereimbe is átömlesszen bőven áradó jókedvéből. Bármily rokonszenves ez a provokáció, antennáim még érzéketlenek a fogadására. Nem olyan egyszerű az elszabadult gondolatot visszaterelni, de magára hagyni, s úgy szabadulni tőle legalább oly nehéz. Megnyílik ugyan a szám, de csak a két fülem irányába – mosolyra, s kezem elindul a hűvösnek látszó palack felé. Mit lehet ehhez hozzáfűzni? Annyit, hogy mégiscsak van, s milyen jó, hogy van gondviselés, de ki kell várni, s talán ki is kell érdemelni. Időm lévén kívártam, a barátság révén kiérdemeltem, az igazság akár teljesnek és makulátlannak is tűnhet. Engem már csak az a halvány, apró kis szeplő zavar, amelyre rajtam kívül tán senki sem figyel, hogy a más által fizetett sörnek sohasem tökéletes az íze, azt a poharat lesütött szemmel szokás kortyolgatni.

Kalinyin és Kucenko – pénzük lévén – helyzetelőnyben vannak velem szemben, maguk igazgathatják sorsukat. Sörökkel felszerelve, virító orcával közelednek, s úgy bűvöli szemük a magasba emelt italt, mintha a megtestesült boldogságot csípték volna nyakon. Dől belőlük a jókedv, s talán a nagyapjuktól rájuk testált békebeli katonahumor. Felkapom a fejem, nem tudok nem odafigyelni, mert jól ritmizált kurjantásaikban a nemzetközi gyökerű bakamiatyánk szövegtörödékére isme-rek: „*Oj, Bozse, nyebesnoje, prevratyi more Ázovszkoje v pivo Zsiguljovszkoje!*” (Ó, mennybéli Úristen, tégy csodát: változtasd Zsiguli sörré az Azovi-tengert!) No, már csak az kellene! Mi lenne így a világgal, hisz némelyeknek elég megkóstolni, és máris sokkal erősebbnek, többnek képzelik magukat. S mit ad Isten, újabb hangoskodás üti meg fülünket. Betájolása végett szerelvényünk felé futnak a tekintetek, de szinte azonnal magunk is

megmozdulunk, mert a negyedik vágány távolából is idehat, hogy ott nem a jókedv osztja az utasításokat.

Ivanov ütegtársunk, az a nagy rakás ganaj hatalmaskodik már megint, ezúttal két fiatal örmény gyerek felett.

– Hallatlan, hogy ezek mit meg nem engednek maguknak! – dohog fennhangon közeledésünkre. – Ma még csak isznak, s holnap már a fejünkre csinálnak! Nem, barátocskáim, ez nem fog menni! – ordít a képükbe, s arra kényszeríti őket, hogy a náluk lévő sört a bűnbánás jeleként végiglocsolják a peronon.

A törékeny természetű Gabrielján látszólag szót fogad, és fájó szívvel megdönti az üveg száját. Arutunján barátunk azonban győzködni próbálja a dühös altisztet, akit egy csöppet sem hat meg a tört oroszággal kiizzadt magyarázkodás, ezért megmarkolja, majd megtekeri a fiú mellén a zubbonyt, és a vagon oldalához szorítva a szerencsétlent, szabadon maradt öklét nyomja az orra alá:

– Meg akarsz ismerkedni velem? – sziszegi a szemébe.

Ebben az ismerkedésben már Andu is érdekelt, ám kíváncsiságát egyelőre leplezni kénytelen.

– Ványa, na mondd meg, mire való ez? – lép a tizedes elé, s teszi vállára békítőleg a kezét. – Ilyen alapon minket is felelősségre vonhatsz, lásd, mi is sört iszunk.

– Te ihatod, veled semmi bajom, de ha ezeket most nem szoktatjuk rendre, később végképp a fejünkre nőnek! – feleli az indulattól eltorzult ábrázattal, s a kényszerítő intézkedés jogosságának tudatában még egyet teker a fiú zubbonyán, hogy földre szorítva üríttesse ki vele az üveget. A kopottas lenvászon feszül, a varrás szálai pattannak, de Arutunján karcsú, izmos teste megmakacsolja magát, és állva marad. Az ellenállás még inkább feldühíti az altisztet, s bal ökle apró, inkább csak jelzett felütéseivel kocogtatja a fiú állát:

– Szóval nem öntöd ki, nem öntöd ki?

– Na, ebből elég! – lép közéjük Andu, s elkapja Ivanov csuklóját. – Jól jegyezd meg, ő nemcsak földim, hanem a barátom is. Gyere, próbálkozz velem, üss meg engem, ha képes vagy rá!

– Te akartad! – hördült rá elvörösödve, s előbbi áldozatát maga mögé taszítva, fél fordulattal rémisztő jobbegyenest indított a nála fejfelé alacsonyabb örmény arca felé. Nem az irányzék bizonyult rossznak, a háritás volt hibátlan, s az én szememnek követhetetlenül gyors a válaszütés. A beton megdöndült, amint a nagy darab orosz rázuhant, s nyögve befor-

dult a vagon alá. Hát ilyen is van? – meredtünk egymásra, de a mozdony felől, mint hideg a hátgerincen, végigfutott az ütközők figyelmeztető csattogása. A szerelvény megrándult, s halálos nyugalommal gördülni kezdett a szabaddá lett átrakodó felé. – Ványa! – ordított rekedten valaki, s magunkat fekvőhelyzetbe vágva egy emberként kaptunk utána, karjába, derékszájába, csizmaszárába kapaszkodva. Már újból a peronon, figyelmünk biztonságában hevert mire az első kerék elkaphatta volna, így az csak egy jókora, nyállal elkent vérfoltot hordott széjjel a sín fényesre járt felületén. A fiú felült, s mintha csak most térne igazán magához, megrázta fejét. Nem lehetett tudni, hogy az ütés kábulatától, vagy a hivatlan halál borzalmától akart ilyen egyszerű módon szabadulni. Teljesen mindegy. Az viszont nem semmi, hogy esendőségét tapasztalva rögtön alább adott valamit eredendő gőgjéből, mert Genoszján feléje nyújtott kezét pár másodpercnyi töprengés után elfogadta.

– Gyors és kemény az öklöd. Nem tudtam, hogy bunyós vagy – szólt a karagandai félig lehiggadva, de még némi zavarral kapaszkodva a másik tekintetébe.

– Már nem vagyok – felelte az örmény. – Régen volt, legalább hat éve, amikor Jerevánban ifjúsági bajnokságot nyertem.

Ha ezek maguk közt rendbe tették, zárjuk le mi is az ügyet. Egymásra néztünk, majd magunkon körbe, s szaporán bólogatva, szó nélkül eldöntöttük, hogy ami történt, köztünk marad. De tizennégy szem közt, mint később kiderült, alig maradt rá esély.

Késő délutánra az állomás elnéptelenedett, s mire a lézengésbe belefáradt hadi népet egybeterelte az unalom, a hazai nyomtávra átállított vonatunk is előállt. Valaki, talán csak azért, hogy a nyomott hangulatot oldja, felidézte a közismert orosz anekdotát.

– Tudjátok, miért szélesebb a mi vasúti pályánk, mint a nyugati? – A többség ismeri, unja már, legyintve fordul félre, de akadnak néhányan, akik érdeklődve várják a magyarázatot.

– Amikor a mérnökök Nagy Péter cárral a pálya műszaki jellemzőit egyeztették, azt az utasítást kapták, hogy tervezzék szélesebbre az európai szabványnál.

– Mégis, mennyivel? – pontosított volna valaki.

– *Ná buj*. (Egy hímtaggal.) – szólt tömören az eligazítás. Az inzellérek megsaccolták, hogy a cár páratlan végtaga úgy tizennyolc centi lehet, s ezt hozzáadták a rendes európai nyomtáv száznegyvenhárom centijéhez.

– Marhaság – torkolja le a beszélőt Glazman, a törzsparancsnok

kiválóan iskolázott írnoka. – Hol volt már Péter cár, amikor 1820 körül az első orosz vasutat építették? Sőt. Ketten követték őt ezen a néven, de nekik sincs közülük a vasúthoz. Egyszerűen arról van szó, hogy Pétervár és Moszkva között a mocsaras természetű talajviszonyok tették indokolttá az európainál nagyobb pályaszélességet.

Elég meggyőzően hangzik az érvelés, egyetértőleg hümmögnek néhányan, de nincs több okos hozzászólás, mert nyílik a forgalmi iroda ajtaja, s onnan egy rangosnak látszó vasúti tiszt, talán személyesen az állomásfőnök kíséretében, vállukon parancsnoki táskával Pankov őrnagy és Bolsakov százados indulnak felénk. S lépked még mögöttük valaki. Akik ismerik, azt mondják, Gyehtyerenko őrnagy, a másik tüzérszálló parancsnoka. Az alsóbb tisztikar tagjai közül néhányan érdeklődve sietnek eléjük, de azok nem méltatják őket külön információra, hanem sorakozót rendelnek el.

– Katona, tiszthelyettes és tiszt elvtársak, azt hiszem, mindannyiunk közös öröme, hogy végre hazai földön, itthon vagyunk! Ez abból is érzékelhető, hogy szovjet vasutasaink a kényelmesebb utazáshoz személykocsikat, az akadálytalan, gyors célba jutáshoz pedig zöld utat biztosítanak számunkra! – áll elő Kede mindjárt a lehető legfontosabb hírrrel, s míg a hosszas tárgyaláson kialakult eredmény előnyeit taglalja, az állomásfőnök, akinek megadatott az irányítás és indokolt esetben a maximális támogatás hatalma, kedélyesen bólogat.

– Nincs több időnk a tétlenkedésre. Az aleggységek parancsnokai tartanak létszámmellenőrzést, s miután személyesen jelentést tettek, rendeljék el a beszállást.

A személykocsik Sztálin-korabeli, masszívan épített fülkái ismerősek, s a marhavagonokhoz képest akár komfortosnak is mondhatók. A matracokkal kényelmes fekhellyé alakítható, kemény táblájú padokon ülve hat ember vidáman szórakozhat, ám fekvőhelyet csak négy személy részére terveztek. Ötösével vagyunk beosztva mégis, de reklamációnak helye még gondolatban sincs. Hol van az megírva, hogy mindenkinek egyszerre kell vízszintes helyzetben pihenni? Mivé lesz, hová süllyed akkor az éberség? De talán mégis van megoldás. A mennyezet alatt, a keskeny folyosó fölé mélyedő tágas csomagtérben, ahol most az összetekert matracok sorakoznak, ott lesz az én kis kuckóm, az én nyugalmas, jó tágas fekhelyem. Egyelőre azonban még nagy a jövő-menés, az indulás gerjesztette izgalom mozgásba hozta a legényeket. Egyesek fülkéről fülkére járva tájékozódnak és tájékoztatnak, találgatják az útirányt, számolgatják a lehetséges megállóhelyeket.

Ivanov tizedes a folyosó egyik leeresztett ablakát elfoglalva szellőzteti alkoholgőzös fejét. Úgy áll ott, szélesen könyökölve a huzatban, mintha maga lenne a tájban az egyetlen valamirevaló látvány, s kimondottan az ő, rengeteg edzéssel kimunkált, szabályosan szélesedő vállalaihoz méretezték volna az ablakkeretet. Érzí, hogy józanodnia kell, de most még csak mértékkel, nem egyszerre, ezért a biztonságos átmenet végett nadrágja zsebében bontatlan *cseskuskás* (negyedliteres) üveg dudorodik. Ki tudja, mikor lesz a pótlására újabb alkalom? A vagon végében a tisztí szakasz felől nyílik az előtér fémelemekkel tartósított nehéz ajtaja, s ütegparancsnokunk lép be rajta, hogy meggyőződjön katonái elhelyezéséről. Mivel vonatunk már felvette az utazósebességet, az imbolygó kocsi szűk folyosóján kész művészet támaszkodás nélkül egyenes vonalban haladni. Az őrnagy, láthatóan, nem most tanulja a robogó vonaton való közlekedést. Mindig a lengés ritmusában, az iránynak megfelelő lábbal lépve biztonsággal megtartja egyensúlyát, Ivanov mellé érve mégis beleakad annak kényelmesen szétterpesztett lábaiba. A tizedes ingerülten fordul meg, hogy ráförmedjen az elővigyázatlan közlekedőre, de a parancsnokkal találkozva igyekszik visszanyelni előreküldött mérgét. A szájából szabaduló vodkabúz fölött azonban nincs hatalma, s a tiszt arca eltorzul a felé áradó szeszgőztől. Ha nem így alakul, talán elmegy mellette szótlánul, de ezek után nem hallgathat, valamit mondanía kell. S nem a piálgatás kihágását teszi szóvá, afölött nagyvonalúan eltekint. Ellenben a népnyelvi eredetű szólás, amellyel a csúfosan végződő verekedésre utal, sokkal kegyetlenebb, azzal a fiú önérzetének elevenébe hatol:

– *Nu sto szlucsilosz, málcsiská, náslá koszá ná kámeny?* (Na mi történt, kölyök, kőre szaladt a kasza? Azaz: emberedre akadtál?)

Egy szempillantás alatt lángra lobban Ivanov képe, két marokkal kapja el az őrnagy zubbonyát, s megrázza rendesen:

– *Já vám szejcsász pokázsu, továris májor, kto zgyesz málcsiská!* (Mindjárt megmutatom önnek, őrnagy elvtárs, ki itt a kölyök!) – sziszegi elkékvült szájjal, s úgy néz rá, hogy szinte ledöfi a tekintetével. A tiszt reflexszerűen hátra kapja a fejét, mint aki már az ütést is várja, de annak elmaradtával menten felismeri a helyzetet, s széles, erős tenyerét rákulcsolja a lázadó tizedes csuklójára:

– Ha nem ereszesz el azonnal, eltöröm a kezed – szól, miközben arcizma sem rándul, csak szeme hányja a szikrát.

A fiú ajkai remegnek, de értelmes szó nem formálódik rajtuk. Talán érzi: túl messzire ment, ezt nem kellett volna. Mégis megtette, mert elég

részeg volt hozzá. Legyen hát most eléggé józan ahhoz, hogy mindezt felfogja, s ne táplálja tovább az őrülséget. Igen, így van. Két keze aláhull, és elcsukló hangon bocsánatot kér. Az őrnagy egy megvető mozdulattal elsímítja zubbonyán az előbbi szorítás gyűrődéseit, s néhány másodpercnyi hallgatást követően, két ujjal az álla alá nyúlva felemeli a fiú lehajtott fejét. A szemét akarja látni.

– Ivanov tizedes, komoly bizalommal voltam irántad, de ennek ettől a perctől vége. A körülmények nem engedik meg, hogy büntetésed vagy akár lefokozásod kezdeményezésére az időt pazaroljam. Hadgyakorlatra utazunk, amelynek sikere mindenképp főlött való. Ajánlom, erre gondold te is a nap minden órájában, s erre ösztönözd az irányításodra bízott katonákat. Felejtsd el, hogy csak két hónapod maradt a szolgálatból. Ez felelőtlen, gyermeteg gondolkodás. Az utolsó pillanatig katona vagy, s tudod jól, hogy a szolgálati szabályzat megszegésének komolyabb követ-kezményei is lehetnek. Most pedig menj, és aludd ki magad rendesen!

A jelenetnek többbedmagammal szem- és fültanúja voltam. De hát nem lesz ez egy kicsit sok? Ma már másodszer törték le a nagyképű, nagyszájú, magát kisiszternek képzelő altiszt szarvait. El lehetett volna kezdeni előbb is – gondoltuk talán nem egészen alaptalanul, miközben azzal is tisztában voltunk, hogy a bennünk fölhogadó csekélyke kárörömmek nem szabad világra jönnie. Épp elég, hogy a közelben voltunk, ennek is eljöhet még a bőjtje. Jobb ilyenkor visszavonulni a fülke zárt terébe, s bámulni a maszattal patinázott ablakon át az egyre végtelenedő orosz tájat.